

Verlagen workshops seminar 'Wijsheid in een regeltijd'

Op 20 november, landgoed De Horst, Driebergen

Let op: achter de naam van de spreker vind je een link naar zijn eigen webpagina.

Marcel Becker

Tekstlezing Aristoteles over de verstandigheid

Tijdens deze workshop lazen we uit de *Ethica* van Aristoteles de hoofdstukken over technische kennis en morele verstandigheid. De verstandige mens weet te doen wat goed is 'voor hemzelf'. Niet in egoïstische zin dat de verstandige ten koste van andere mensen leeft, maar in de zin dat hij tot zinvolle activiteiten komt. We spraken over het geven van onderwijs als invulling van goed (samen)leven.

Het verschil tussen de soorten kennis blijkt ook relevant om greep te krijgen op de status van onderwijskundige kennis. Deze is als technische kennis te beschrijven, en moet worden afgestemd op de verstandigheid.

Paul van Tongeren

Verbeelding van de wijsheid

Ik heb mensen eerst iets verteld over de beeldcultuur waarin we leven (m.n. de emoticons), gesuggereerd dat het toch vreemd is dat we geen beelden voor deugden hebben, en gezegd dat we dan maar moeten proberen zelf 'virtuoticons' te ontwerpen. Daarna hebben ze een eerste poging daartoe gedaan, enkele ervan werden plenair gepresenteerd. Daarna heb ik kenmerken van de phronesis (uit eigen voorkennis en uit de lezingen van het begin van het programma) geïnterviewd en vervolgens de deelnemers een tweede poging laten doen om een virtuoticon van de phronesis te tekenen. Opnieuw werden enkele interessante voorbeelden getoond. Daarna heb ik gevraagd hoe het toch kan dat we moeite moeten doen om die te bedenken en dat ze er niet al lang zijn. De antwoorden die daarop kwamen heb ik gelogenstraf met een reeks voorbeelden van de traditie van iconografische verbeeldingen van deze deugd.

Het meest interessante dat er voor mij zelf uit naar voren kwam was de ontdekking van de waarschijnlijke reden dat de spiegel die de traditie vaak gebruikt voor de verbeelding van de phronesis, een bolle spiegel is: daarin zie je niet alleen je zelf, maar ook je omgeving, de omstandigheden weerspiegeld!

Wouter Pols

Pedagogisch ethos en het 'stille weten' van de leraar'

Een workshop over 'aanvoelen' wat je te doen staat. Aan de hand van vier 'pedagogische momenten' (onverwachte gebeurtenissen die een pedagogisch appèl op de leraar doen) werd het 'stille weten' van de deelnemers opgeroepen. Wat zou jij in zo'n geval hebben gedaan? De workshop mondde uit in een gesprek over de impact van 'praktische wijsheid' voor het onderwijs.

Anton Nanninga en Sam de Vlieger

Zoektocht naar ruimte: Lesgeven zonder cijfers en zonder methode

Onderwijs problemen kunnen niet (alleen) opgelost worden met meer geld, meer tijd, meer onderwijs. Door dagelijkse activiteiten op te schrijven en te stoppen met de zaken die volgens jou niet bijdragen aan het doel van jouw onderwijs creëer je ruimte voor wijsheid: dingen doen die bij jouw bedoeling passen. Daarvoor is wel eerst een verhaal (bedoeling) nodig. Die stap hebben wij niet gezet in onze workshop, maar is wel een voorwaarde om tot die wijsheid te kunnen komen. Dan kun je vervolgens vanuit de bedoeling nadenken over de inrichting en vormgeving (het hoe en wat) van je onderwijs. Dit is geen proces die je als docent alleen doorloopt, maar samen met je collega's én (heel belangrijk) met je leerlingen. Luc concludeerde na afloop van onze workshop: de leerlingen zijn te vertrouwen. En zo is het. Dat moet altijd het uitgangspunt zijn.

Elke Müller en Bert van den Bergh

'Ont-regeling : Wie zichzelf kent, komt ver; wie zichzelf vergeet, komt verder'

Hoe kun je het zitten op een gewone feestballon gebruiken om deelnemers iets te leren over samenwerken? Het begint met het ervaren van de eigen sensaties: wat voel ik, wat denk ik, wat verwacht ik, wat wil ik doen? Door de gewaarwordingen te delen in de groep, transformeert de 'veilige' binnenwereld langzaam tot de minder beheersbare interrelationele sfeer. De ervaringen die tijdens onze workshop werden gedeeld beïnvloedden op hun beurt weer de eigen ervaringen. Hierdoor ontstond een levendige interactie en een balanceren tussen het eigene en saamhorigheid. De tijd vloog voorbij. Aangekomen bij het laatste onderdeel, waarbij we de deelnemers vroegen om van gedachten te wisselen over de vraag hoe men een groep zichzelf kan laten 'bekijken', i.p.v. groepsleden elkaar persoonlijk (en confronterend) te laten beoordelen, bleken er nog maar tien minuten te resteren. Een van de inzichten die ontstond, is om het 'bekijken' niet te vertalen als 'beoordelen' maar als 'suggereren'. Ander inzicht: groepsfeedback geven betreft altijd de samenhang van groepsleden, hun rollen en de werking van de groep als geheel. Zo iets als gezamenlijk balanceren op een ballon...

Lisette Bastiaansen

Aandachtige betrokkenheid: het richten van aandacht als bodem onder het pedagogisch handelen

In de workshop van Lisette Bastiaansen ging het over de vraag hoe 'pedagogische aandachtige betrokkenheid' bij de ander en de wereld kan bijdragen aan het boven tafel krijgen van praktische wijsheid.

Lisette Bastiaansen lichtte toe waar het bij 'aandachtig betrokken aanwezig zijn' om gaat, en bracht in dat 'aanwezig zijn' in ons huidige (onderwijs)klimaat teveel onder druk staat: hebben en nemen we nog de tijd om vanuit een verbinding tussen hoofd, gevoel en hart te ervaren wie we zijn en waar we voor willen staan? Na een korte inleiding volgde een levendig groeps gesprek waarin de urgentie van het 'aandachtig betrokken' bij leerlingen zijn door de groep - gezien in het licht van de huidige maatschappelijke ontwikkelingen - door de deelnemers werd benadrukt en de vraag 'hoe nu verder in onze eigen onderwijspraktijk' vanuit verschillende perspectieven werd besproken.

Kenniskring beroepsethiek van de leraar - Fontys (Karin Verouden, Esther Dooren, Charles Vandalon, Carol van Zuijlen, Bregje Mulders-Jennen).

Je wijsheid leren herkennen in de praktijk

Hoe gebruik je praktische wijsheid eigenlijk in werksituaties, en hoe kan dat wellicht nog beter? In deze workshop gingen we aan de slag met het GIDS-model, dat staat voor Gedrag, Identiteit, Doel en

Situatie. Aan de hand van eigen casuïstiek bespraken we met collega's situaties waarin je niet direct wist wat goed was om te doen. Zo leer je verschillende elementen van praktische wijsheid herkennen en analyseren. Ook leer je op een open, onderzoekende manier met een ander in gesprek te gaan over eigen ervaringen, aannames en idealen als leraar. Het model is ontwikkeld op basis van praktijkonderzoek van de kenniskring 'Beroepsethiek van de leraar' en we evalueerden hoe deze werkvorm nog beter kan.

Maartje Janssens en Geert Bors

Wijsheid of tact: When Aristotle met Van Manen

Een workshop over 'aanvoelen' wat je te doen staat, en een eerste verkenning waar dat 'het goede doen op het juiste moment' of een 'weten wat te doen, wanneer je niet weet wat te doen' vandaan komt. Het blijkt dan al snel dat de andere wetenschappelijke oorsprong die Max van Manens 'pedagogische tact' heeft zorgt voor een andere inkleuring, betekenis en reikwijdte dan Aristoteles' begrip van 'praktische wijsheid'. Het gaf beide begrippen reliëf door ze ten opzichte van elkaar te onderzoeken.

In het praktische tweede deel van de workshop, haalde een deelnemer een anekdote aan over een kookcursus: "In mijn groep waren mensen met elk hun eigen verhaal, hun eigen problematische verleden. Toen ik daarnaar gevraagd had, bij wijze van voorstelronde, hing er een zware sfeer in de groep. Het was de eerste keer dat ik het deed en ik merkte hoe ik terugdeinsde van wat ik zag ontstaan. Ik voelde aan dat ik gewoon met de cursisten moest gaan koken. En dat deed ik. Op slag verbeterde de sfeer. De cursisten genoten van het koken."

Geert en Maartje bevroegen de casusinbrenger samen met de deelnemers vanuit de brillen van Van Manens 'pedagogische tact' vanuit de fenomenologische traditie, en 'praktische wijsheid' vanuit de Aristotelische deugdethiek. Bas Levering, een van de deelnemers aan deze workshop, concludeerde na deze oefening dat praktische wijsheid met deliberatie vooraf gepaard gaat, terwijl pedagogische tact, als fenomenologisch concept, uitgaat van een 'prereflexief handelen' en meer met verantwoording achteraf van doen heeft.

Ton Bruining

Over regels, moed en gezamenlijke wijsheid in het onderwijs

Met zijn workshop 'Over regels, moed en gezamenlijke wijsheid' in het onderwijs ging Ton Bruining in op het vierde principe van Pedagogische takt, leraar zijn binnen een team. In het eerste stukje van zijn bijdrage ging hij in op het belang van aandacht voor de organisatie als context waarin praktische wijsheid tot ontwikkeling komt.

Met een verwijzing naar zijn eigen onderzoek wees Bruining erop dat gezelligheid ervoor kan zorgen dat 'dissonantie' in teams - teams waarin de leden met de rug naar elkaar toe staan - via de ontmoeting en gezamenlijke "'jazzy wijsheid" resonantie kan worden – teams waarin de leden elkaar raken, inspireren en bewegen. Voor zijn workshop koos Bruining voor een werkvorm die ook terugkwam in het slotakkoord van Bart van Rosmalen en Anouk Saleming: Welk gezelschap was belangrijk voor de ontwikkeling van jouw praktische wijsheid? De deelnemers bevroegen iemand uit hun midden. Daarbij was het mooi dat niet alleen gevraagd werd: Wat had jij eraan? Maar ook: wat had de ander eraan? En: wat betekent dat voor de kinderen?

Matthijs Buikema

Pedagogisch tact in de zorg / welkom in De ParticipatieKliniek

De ouderenzorg is – net als het onderwijs - sterk in verandering. Een zorgvraag die steeds complexer wordt. Een tekort aan voldoende opgeleide zorgprofessionals. Een onaantrekkelijk imago. En ja, een oerwoud aan oude en nieuwe regels. Dat vraagt om nieuwe manieren van kijken, denken, handelen en (samen)werken. Welkom in De ParticipatieKliniek, hersteloord voor beroepstrots en vertrouwen. In deze workshop nam journalist Matthijs Buikema je mee naar een uniek project in de ouderenzorg, met de – tactvolle – kracht van ervaringsleren. Kantel je blik en ontdek nieuwe aspecten van jezelf, je werk en de mensen voor wie je zorgt.